

криміналістичні прийоми щодо організації досудового розслідування, які також «повинні відповідати принципам кримінально-процесуального законодавства».

До третьої групи прийомів, відносяться такі, що пов'язані зі спрямуванням досудового розслідування та проведенням слідчих і процесуальних дій.

АДАПТАЦІЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОБВИНУВАЧЕНИХ ДО СУЧАСНИХ УМОВ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

ПАСТУШЕНКО Сергій Володимирович
ад'юнкт кафедри кримінального процесу НАВС

Злочинність неповнолітніх постійно привертає до себе значну увагу вчених та практиків, вона є складовою загальної злочинності і показує тенденції її розвитку на майбутнє. Боротьба з цим злом є одним з першочергових завдань, що стоїть перед правоохоронною системою нашої держави. Суспільство заклопотане перш за все тим, щоб захистити себе від неповнолітніх правопорушників, і в той же час повернути до нормального життя тих, які оступилися.

Заходи процесуального примусу є реально діючою та вагомою гарантією виконання приписів норм закону всіма суб'єктами кримінального процесу. Цей інститут є складним, оскільки, з одного боку, він сприяє розкриттю злочину, забезпечує невідворотність відповідальності осіб, які його вчинили, а з іншого — пов'язаний із вторгненням у сферу конституційних прав і свобод громадян. Заходи процесуального примусу істотно обмежують права і свободи громадян, або повністю позбавляють їх свободи пересування.

Заходи процесуального примусу повинні застосовуватися лише тоді, коли це дійсно необхідно. Тут важливу роль відіграє правильний вибір заходу процесуального примусу, який повинен бути обраний з урахуванням особистості неповнолітнього обвинуваченого, тяжкості вчиненого злочину, умов, у яких перебуває неповнолітній тощо.

Існуюча система запобіжних заходів, що застосовується до неповнолітніх обвинувачених не в повній мірі відповідає умовам сьогодення. Так, деякі запобіжні заходи застосовуються вкрай рідко і ефективність їх застосування викликає питання. Зокрема, що стосується запобіжного заходу порука громадської організації або трудового колективу, то необхідно зазначити, що громадська організація або трудовий колектив законодавчо не несуть жодної відповідальності, якщо неповнолітній обвинувачений вчинить дії, для попередження яких був застосований цей запобіжний захід. Тому в сучасних умовах застосування цього запобіжного заходу ми вважаємо недоцільним, адже на постійній основі в постійному колективі неповнолітніх працює дуже мало, та й далеко не кожний колектив захоче нести будь-яку відповідальність за такого члена. Слід звернути увагу на те, що від практики застосування поруки громадської організації чи трудового колективу відмовилися в більшості країн колишнього Радянського Союзу.

В той же час на ряду з вже існуючими запобіжними заходами, що не пов'язані з позбавленням волі неповнолітніх обвинувачених необхідно розглянути напрямки удосконалення заходів процесуального примусу, не пов'язаних з позбавленням волі, які застосовуються до цієї категорії учасників кримінального процесу.

Система заходів процесуального примусу, що застосовується до неповнолітніх в кримінальному процесі України є недосконалою і потребує удосконалення з огляду на сучасні умови життя та адаптації її до норм міжнародного права. Особливо це стосується норм, не пов'язаних з позбавленням волі. Так, у Мінімальних стандартних правилах ООН відносно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила), зазначено, що тюремне ув'язнення повинно розглядатися як крайній захід. Статтею 8.2 Правил передбачається коло заходів, що не пов'язані з тюремним ув'язненням. Систему запобіжних заходів, що не пов'язані з позбавленням волі необхідно розширювати з метою індивідуалізації застосування цих заходів до неповнолітніх обвинувачених.

Одним з них міг би стати запобіжний захід передача під нагляд міліції. Цей запобіжний захід є новелою проекту КПК України від 13.12.2007 (реєстраційний №1233). Спектр обмежень, що передбачений при застосуванні запобіжного заходу у вигляді передачі під нагляд міліції, є менш суворим, ніж при застосуванні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту чи домашнього арешту. В той же час кількість обмежень при застосуванні цього запобіжного заходу більша, ніж при застосуванні інших запобіжних заходів, не пов'язаних із позбавленням волі. Таким чином, цей запобіжний захід доповнює систему запобіжних заходів, які не пов'язані з позбавленням волі.

Обмеження, що ним можуть бути передбачені, дають великий профілактичний вплив і повну можливість контролю за поведінкою неповнолітнього обвинуваченого (підозрюваного).